

BACKGROUND REPORT

PRAGUEPRAŽSKÝ
STUDENTSTUDENTSKÝ
SUMMIT

WTO

**Domácí a exportní podpory v
zemědělství**

1. Úvod

Zemědělství je součástí mezinárodního obchodu již po staletí. S jeho rozvojem však začaly vlády v nutnosti zajistit potravu pro vlastní obyvatelstvo ochraňovat své zemědělce a domácí trh, často na úkor zemědělců zahraničních. Používáním různých protekcionistických opatření v podobě kvót, cel, subvencí a dalších administrativních nástrojů se však ve velké míře začal deformovat mezinárodní trh. Po vzniku Všeobecné dohody o clech a obchodu (*General Agreement on Tariffs and Trade, GATT*)¹ v roce 1948 se ale zemědělství ještě dlouho na pořadí jednání neobjevilo, i přes to, že je právě zemědělství jedno z nejdůležitějších témat pro široký okruh zemí.

Poprvé se zemědělství na seznam jednání zařadilo až na Uruguayském kole (1986-94). Již tehdy se projevilo jako jedno z nejspornějších a nejsložitějších oblastí vyjednávání. Prioritou těchto jednání bylo vytvoření dokumentu, který by se zabýval zemědělským obchodem a jeho postupnou liberalizací. Byl předložen návrh dohody a ta byl po značných průtazích v roce 1994 schválena, jako Dohoda o zemědělství (*Agreement on Agriculture - AoA*).² Pro účely liberalizace zemědělského obchodu zahrnovala dohoda seznam opatření, která omezují nebo narušují obchod, a stanoví časový rámec pro jejich liberalizaci. Dohoda obsahovala čtyři hlavní pilíře:

- přístup na trh (snižování celní zátěže);
- domácí podpory (dotace získané zemědělcem na produkci);
- exportní subvence (dotace získané na export);
- zvláštní zacházení s rozvojovými zeměmi.³

V okamžiku, kdy WTO 1. ledna 1995 vznikla, převzala veškerou agendu GATT, ale také její metody práce, které byly navíc obohaceny. Členové se již při podepisování Dohody o zemědělství shodli, že chtějí v prohlubování liberalizace obchodu se zemědělskými produkty pokračovat. Zemědělství bylo také oblastí, která stála u původu kola jednání, řada zemí si ale v tomto tématu byla vědoma své defenzivní pozice, a proto došlo k postupnému rozšiřování o další oblasti. Dalším důležitým milníkem v jednáních se tak stalo přijetí Rozvojového programu z Dohá (*Doha Development Agenda, DDA*), která kromě zemědělství obsahuje dalších přibližně dvacet mezinárodně-obchodních oblastí jednání. V rámci DDA se opět jedná o všech čtyřech pilířích, domácí podpory však představují pro mnoho členů nejdůležitější téma liberalizace.

¹ GATT documents. *World Trade Organization*: © World Trade Organization 2012 [online]. 2006 [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/docs_e/gattdocs_e.htm

² LEGAL TEXTS : the WTO agreements : Agreement on Agriculture. *World Trade Organization* : © World Trade Organization 2012 [online]. [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/ursum_e.htm#aAgreement

³ PLJASKOVOVÁ, Kateřina. *Background report : Subvence v zemědělství*. Pražský studentský summit, 2010.

2. Domácí podpory

Domácí výroby, které jsou dotované vládami, vytváří na domácím trhu přebytky, jež poté vytlačují dovoz. Navíc je nutno je vyvážet do zahraničí s pomocí dumpingu⁴ a exportních subvencí, které dále hluboce narušují trhy. Avšak ne všechny domácí dotace jsou považovány za překážku mezinárodního obchodu. Na základě Dohody o zemědělství jsou proto rozlišovány skupiny domácí podpory. Rozdělení je založeno na hodnocení míry deformace trhu daným opatřením, jak ovlivňuje výši cen na trhu, a tedy jak důležité je jeho odstranění.

Dotace zemědělské výroby jsou rozděleny do tří skupin dle jejich dopadu na obchod – **zelená skupina** (*Green box*), **žlutá skupina** (*Amber box*) a **modrá skupina** (*Blue box*). Tyto skupiny jsou definovány v Dohodě o zemědělství.

2.1 Zelená skupina (Green box)

Zelená skupina obsahuje ty dotace, které mají minimální nebo žádný negativní účinek na mezinárodní obchod. Jejich výše tak není nijak omezena. Nejsou přímou cenovou podporou a pochází z vládních fondů. Zelené subvence mají za cíl přímou podporu zemědělců, nikoliv podporu jednotlivých produktů, tak nedochází k ovlivňování úrovně produkce nebo výše ceny. Patří sem například regionální a ekologické programy, programy na podporu výzkumu a infrastruktury, přímé platby zemědělcům, které však nejsou vázány na objem produkce a výši cen, jako skladování potravinových zásob, pomoc při přírodních katastrofách, atd. Jen 24 členů WTO potvrdilo užívání dotací této skupiny, kde 90 % objemu subvencí v zelené skupině připadá na EU, Japonsko a USA.⁵

Ačkoliv by se mohlo zdát, že právě zelená skupina nebude sporným bodem v jednáních, opak je pravdou. Někteří členové podporují přezkoumání podpor uvedených v zelené skupině a jejich následnou redukci, protože se domnívají, že tyto podpory mají škodlivější dopady na obchod, než by dotace v zelené skupině měly mít (skupina G-20).⁶ Další členové naopak usilují o následující rozšiřování skupiny (Evropská unie) nebo jim stávající pravidla vyhovují. Situace při vyjednávání je ještě složitější tím, že řada rozvojových zemí, především z řad rychle se rozvíjejících, se snaží do této skupiny zařadit většinu svých podpor.

2.2 Žlutá skupina (Amber box)

Nejškodlivější druhy podpor, které mají silný vliv na trh a produkci, najdeme ve žluté skupině. Ta zahrnuje takové dotace, které garantují určitou výši ceny výrobků nezávislou

⁴ Dumping - prodej za cenu nižší než náklady – má za cíl zničit konkurenty a získat dominantní nebo monopolní postavení na trhu.

⁵ FORMANKOVÁ, Zuzana. Rozvojová agenda z Dohy : bakalářská práce. Olomouc : Univerzita Palackého, Přírodovědecká fakulta, 2008. 55 l. Miroslav Syrovátka.

⁶ Negotiating groups: Groups in the negotiations. World Trade Organization: World Trade Organization 2012 [online]. s. 1, last revision 4th July 2012 [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/negotiating_groups_e.htm#grp016

na cenovém vývoji trhu. V současné době jsou domácí podpory dohodou povoleny, ale s výhledem na jejich omezení a odstranění. Jako měřítko domácí podpory je užíván speciální indikátor **agregované míry podpor** (*Aggregate Measurement of Support, AMS*), který se počítá následujícím vzorcem:

$$AMS = M_i * (P_i - P_a) + S_p - T_p$$

M_i – množství domácí produkce

$P_i - P_a$ – cenový rozdíl na domácím a zahraničním trhu

S_p – komoditní podpora

T_p – odvody, které platí výrobce

Pro základ výpočtu AMS sloužil průměr celních sazeb z let 1986-1988. Výsledek AMS musel být podle přijatých závazků z Uruguayského kola v průběhu šesti let do roku 2000 postupně snížen o 20 % ve vyspělých zemích a o 13,3 % v desetiletém intervalu do roku 2004 v rozvojových zemích, přičemž úroveň snížení si za jednotlivé výrobky mohla každá jednotlivá země stanovit sama. Zároveň byla vytvořena výjimka *de minimis* (viz. níže), díky které se nakonec podařilo tyto závazky postupného snížení splnit.

V nadcházejících jednáních bude požadováno další razantní snížení podpor žluté skupiny, dle rozsahu používání členskou zemí. Co se týče závazku z Uruguayského kola na snížení AMS, který byl souhrnný, nyní se plánuje rozdělit další snižování na jednotlivé skupiny.

Tabulka 1: Členové, kteří se zavázali ke snížení svých domácích podpor ve žluté skupině:

Argentina	Austrálie	Brazílie
Kanada	Tchaj-wan	Kolumbie
Kostarika	Chorvatsko	Kypr
Evropská unie	Island	Izrael
Japonsko	Jordánsko	Korejská republika
Mexiko	Moldavsko	Maroko
Nový Zéland	Norsko	Papua-Nová Guinea
Jižní Afrika	Švýcarsko	Thajsko
Tunisko	USA	Venezuela

Zdroj: WTO, 2012 Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgrnd08_do_mestic_e.htm

2.2.1 Pravidlo de minimis

Díky tomuto pravidlu mohou být použity podpory zařazené do žluté skupiny bez redukce a nebudou zahrnuty do výpočtu celkové AMS následující podpory. Tyto podpory také nemusí být redukovány, avšak nesmí přesáhnout ve sledovaném roce 5 % celkové hodnoty produkce u rozvinutých zemí a 10 % u rozvojových zemí.

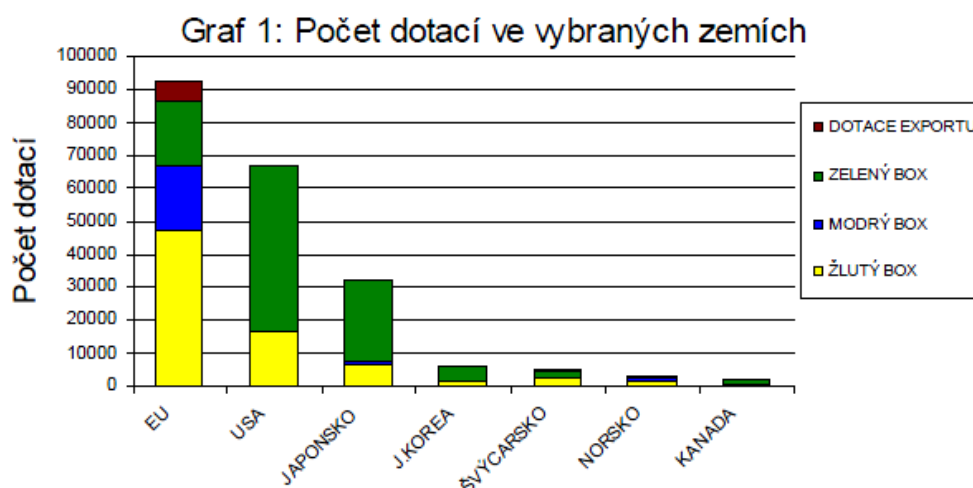
Jelikož se podpory *de minimis* ukázaly jako významné, nikoliv zanedbatelné, bylo by možné předpokládat razantní snížení jejich hranice. Členové si ovšem tuto jednou nabytou všeobecnou výjimku nechtějí nechat vzít.

2.3 Modrá skupina (Blue box)

Podpory v modré skupině, jsou přímé platby, které sice podporují výrobu, ale musí splňovat podmínky požadující po zemědělci snížení produkce. Zemí, které používají nebo používaly modrou skupinu, je jen několik (EU, Island, Norsko, Japonsko a USA). Dohoda o zemědělství začleňuje do modré skupiny tyto podpory:

- dotace, které přispívají na 85 % nebo méně základní úrovni produkce;
- dotace založené na stálé oblasti a výnosu;
- dotace na dobytek na hlavu.

V současné době se nově u modré skupiny předpokládá jejich omezení na určité procento celkové produkce a zpřísnění pravidel pro jejich poskytování, aby se zamezilo zařazení některých obzvláště škodlivých podpor (proticyklické podpory v USA) v nezměněné podobě této skupiny. Někteří členové ale požadují její úplné zrušení. Zastánci modré skupiny se ale hájí tím, že modrá skupina je důležitým nástrojem pro podporu a reformu zemědělství a pro dosažení určitých neobchodních cílů. A také by neměla být omezena, protože narušuje obchod méně, než jiné druhy podpor.⁷

Zdroj: WTO, 2008, http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm

⁷ DOMESTIC SUPPORT IN AGRICULTURE: The boxes. World Trade Organization, 2002, s. 1 [cit. 2012-07-17].
Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agboxes_e.htm

3. Závěr

Již teď je zřetelné, že další jednání na půdě WTO o omezení užívání domácích podpor nebudou jednoduchá. I když mají domácí subvence mnoho odpůrců z rozvojových i rozvinutých zemí, stále zde najdeme silné zastánce, jako EU, Japonsko nebo USA. V některých případech těmto státům nedovoluje ustoupit jejich domácí politika.⁸

Důležitou roli budou hrát také rozvojové země, především seskupené v G-33, které další vývoj v liberalizaci podporují z hlediska nekonkurenceschopnosti svých ekonomik s ekonomikami rozvinutými, jež si subvence na rozdíl od nich mohou v mnohem větší míře dovolit.

V neposlední řadě je třeba zmínit dva protichůdné elementy specifické pro zemědělství. Jedním, který slouží jako argument pro zachování možnosti subvencovat zemědělskou výrobu, je argument nutnosti „nakrmit své obyvatelstvo“, tedy potravinová soběstačnost. Proti subvencím naopak stojí argument potravinové bezpečnosti ve smyslu ovlivňování subvencemi cen potravin na světových trzích, z toho plynoucí ztráta schopnosti se uživit na straně malých zemědělců v rozvojových zemích a z toho plynoucí hladomory i při malé neúrodě. Zemědělství tak zůstává velmi citlivou oblastí, kde neexistuje jedna správná odpověď a kde není možné používat pouze a jenom argumenty „neviditelné ruky“.

Doporučené prameny k prostudování a tvorbě stanoviska:

- GATT http://www.wto.org/english/tratop_e/gatt_e/gatt_e.htm
 - Dvě generace dokumentů z let 1947 a 1994, které předcházely vytvoření samotného WTO – zemědělství je pro řadu zemí naprosto zásadním tématem a objevuje se již v těchto dokumentech
- Agreement on Agriculture (Dohoda o zemědělství) http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/ursum_e.htm#aAgreement
 - Dohoda o zemědělství na GATT navazuje – uzavřena v roce 1994 obsahuje čtyři hlavní pilíře: přístup na trh, domácí podpory, exportní subvence, zvláštní zacházení s rozvojovými zeměmi

⁸ FORMANKOVÁ, Zuzana. Rozvojová agenda z Dohy : bakalářská práce. Olomouc : Univerzita Palackého, Přírodovědecká fakulta, 2008. 55 l. Miroslav Syrovátka.

Seznam použitých zdrojů:

Legal texts: the WTO agreements: Agreement on Agriculture. World Trade Organization: © World Trade Organization 2012 [online]. [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/ursum_e.htm#aAgreement

GATT documents. World Trade Organization: © World Trade Organization 2012 [online]. 2006 [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/docs_e/gattdocs_e.htm

PLJASKOVOVÁ, Kateřina. *Background report : Subvence v zemědělství*. Pražský studentský summit, 2010.

MAJEROVÁ, Ingrid a Pavel NEZVAL. *Mezinárodní ekonomie: v teorii a praxi*. 1. Vyd. Brno : Computer Press, 2011. 357 s. ISBN 978-80-251-3421-4.

FORMANKOVÁ, Zuzana. *Rozvojová agenda z Dóha : bakalářská práce*. Olomouc : Univerzita Palackého, Přírodovědecká fakulta, 2008. 55 l. Miroslav Syrovátka.

Negotiating groups: Groups in the negotiations. World Trade Organization: © World Trade Organization 2012 [online]. s. 1, last revision 4th July 2012 [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/dda_e/negotiating_groups_e.htm#grp016

DOMESTIC SUPPORT IN AGRICULTURE: The boxes. World Trade Organization: © World Trade Organization 2012 [online]. 2002, s. 1 [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agboxes_e.htm

Autor: Lenka Vavrošová

Imprimatur: Zuzana Netolická, Matúš Škorík

Jazyková úprava: Lucie Gregůrková, Tomáš Konečný, Veronika Maurerová, Iveta Zetochová

Odborná spolupráce: Jan Walter

Grafická úprava: Jan Hlaváček

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVIII. ročníku Pražského studentského summitu.

© AMO 2012

Model OSN

Asociace pro mezinárodní otázky,

Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel./fax: +420 224 813 460,

e-mail: summit@amo.cz,

IČ: 65 99 95 33

»www.amo.cz«

»www.studentsummit.cz«

Top partneři

Generální partner
Modelu OSN

Hlavní partner
Modelu OSN

Hlavní partner Modelu NATO

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Model NATO is co-sponsored by
the North Atlantic Treaty Organization

Hlavní partner Modelu EU

Partner konference

Univerzitní
partner

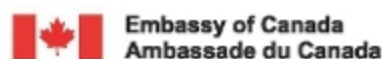
Partner zahájení

Partner jednání

Partneři Modelů

Mediální partneři

Hlavní mediální partner

Hlavní mediální partner

Partner Chronicle

Za podpory

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Pražský studentský summit
projekt Asociace pro mezinárodní otázky